

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาจากผลงานวิจัยและภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชุมชนบนพื้นที่สูง

Intellectual Property Management on the research
and community local wisdom of Highland Communities

แผนงานการบริหารจัดการและการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน

โดย

สายทอง อินชัย และ หัตยา พัฒนพงศ์พันธุ์

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาจากผลงานวิจัย

และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบนพื้นที่สูง

Intellectual Property Management on the research and
community local wisdom of Highland Communities

แผนงานการบริหารจัดการและการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน

คณะทำงาน

สังกัด

สายทอง อินชัย

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

หัตถยา พัฒนะพงศ์พันธุ์

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

กันยายน 2561

กิตติกรรมประกาศ

งานทรัพย์สินทางปัญญา ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ได้ให้งบประมาณปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาทั้งที่เป็นผลผลิตจากงานวิจัยและที่เป็นของชุมชน และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลในการดำเนินงานในครั้งนี้

ขอขอบคุณหัวหน้าศูนย์ เจ้าหน้าที่ศูนย์ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้ง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ สถาบันผ้าทอมือหรือภูซัย และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินงานจนสำเร็จได้

งานทรัพย์สินทางปัญญา

กันยายน 2561

บทคัดย่อ

งานทรัพย์สินทางปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากผลงานวิจัย และสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชน โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการจัดแจ้ง/จัดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาใหม่ที่เกิดจากผลงานวิจัย และทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชนบนพื้นที่สูง รวมทั้งสิ้น 12 รายการ ได้แก่ (1) ลิขสิทธิ์ 5 รายการ คือ หนังสือการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวดอกไม้ของโครงการหลวง คู่มือวิธีปฏิบัติในการปลูกเห็ดภายใต้ระบบควบคุม คู่มือการผลิตเมล็ดพันธุ์เห็ดภายใต้ระบบควบคุม คู่มือการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นบ้านปากกล้วยพัฒนา และวิถีทัศน์การเลี้ยงผึ้งที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง (2) อนุสิทธิบัตร 5 รายการ คือ สูตรตำรับผลิตภัณฑ์บำรุงผิวรอบดวงตาจากสารสกัดคาเทชิน ส่วนผสมสารลดแรงตึงผิวผสมผักและผลไม้ ส่วนผสมสารไล่แมลงวันเจาะลำต้นถั่ว สูตรตำรับผลิตภัณฑ์น้ำมันล้างเครื่องสำอาง และสูตรตำรับผลิตภัณฑ์ยับยั้งเชื้อราสาเหตุรังแคจากพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูง (3) ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย 2 รายการ คือ ตำรับยาสมุนไพรสูตรรักษาตับอักเสบ และตำรับยาสมุนไพรสูตรรักษาแผลเป็นหนอง นอกจากนี้ ยังมีการติดตามสถานะทรัพย์สินทางปัญญา/แก้ไขเพิ่มเติม/ดำเนินการตามขั้นตอนการขอขึ้นจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งหมด 105 รายการ

กิจกรรมการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชน ได้สนับสนุนให้ชุมชนมีกิจกรรมต่อเนื่อง หลังจากมีการยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชนแล้ว จำนวน 2 พื้นที่ ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้า (อนุสิทธิบัตร “ผลิตภัณฑ์น้ำมันมะแตก”) และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ (เครื่องหมายการค้า “ถ่านอัดแท่งศรีบุญเรือง”)

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญเรื่อง	ค
สารบัญภาพ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	1
1.3 ผลงานที่เป็นรูปธรรมที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้น และตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ	1 1
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ	1
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความเป็นมาของระบบทรัพย์สินทางปัญญา	2
2.2 ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา	3
2.3 แนวคิดการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา	3
2.4 ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา	4
2.5 แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา	16
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	17
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
4.1 การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากผลผลิตงานวิจัย	18
4.1.1 ศึกษา รวบรวม สังเคราะห์ผลผลิตจากงานวิจัย และองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาของชุมชนบนพื้นที่สูง ที่มีศักยภาพในการจดทะเบียน/จดแจ้ง ทรัพย์สินทางปัญญา	18
4.1.2 จดทะเบียน/จดแจ้งทรัพย์สินทางปัญญาใหม่ที่เกิดจากผลงานวิจัย และ ทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชนบนพื้นที่สูง	35
4.1.3 ติดตามสถานะทรัพย์สินทางปัญญา/แก้ไขเพิ่มเติม/ดำเนินการตาม ขั้นตอนการขอยื่นจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา	36
4.1.4 เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา	37
4.2 รวบรวมความรู้จากการฝึกอบรม/สัมมนา	45
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	72
บรรณานุกรม	79

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แผนผังประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา	5
ภาพที่ 2.2 แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา	16
ภาพที่ 4.1 หนังสือการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวดอกไม้ของโครงการหลวง	19
ภาพที่ 4.2 คู่มือวิธีปฏิบัติในการปลูกเห็ดภายใต้ระบบควบคุม	20
ภาพที่ 4.3 คู่มือการผลิตเมล็ดพันธุ์เห็ดภายใต้ระบบควบคุม	22
ภาพที่ 4.4 คู่มือการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นบ้านป่ากล้วยพัฒนา	23
ภาพที่ 4.5 วัตถุประสงค์การเลี้ยงผึ้งที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง	24
ภาพที่ 4.6 ดำเนินงานในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย	28
ภาพที่ 4.7 สมุนไพรสูตรรักษาตับอักเสบ	28
ภาพที่ 4.8 ตำรับยาสมุนไพรรักษาแผลเป็นหนอง	29
ภาพที่ 4.9 พื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด ป่าชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ	33
ภาพที่ 4.10 เครื่องหมายการค้า “กาแฟห้วยโตน”	34
ภาพที่ 4.11 เครื่องหมายการค้า “ศรีบุญเรืองถ่านชาโคล”	34
ภาพที่ 4.12 การประชุมจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากพืชท้องถิ่น	37
ภาพที่ 4.13 ดำเนินงานในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้า อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	40
ภาพที่ 4.14 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การถ่ายทอดกระบวนการผลิตซีฟู้ดบารม บรรเทาพิษแมลงสัตว์กัดต่อยในระดับชุมชน”	42
ภาพที่ 4.15 การประชุมแนวทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ถ่านอัดแท่งจากซังข้าวโพด	42
ภาพที่ 4.16 การปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ อ.สันติสุข จ.น่าน	43
ภาพที่ 4.17 การสำรวจโรงตากถ่านอัดแท่งและเตาเผาถ่าน	43
ภาพที่ 4.18 การจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ถ่านอัดแท่งจากซังข้าวโพด	43
ภาพที่ 4.19 ฉลากถ่านดูดกลิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถ่านอัดแท่งจากซังข้าวโพดบ้านศรีบุญเรือง	44
ภาพที่ 4.20 ดำเนินงานพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน	44
ภาพที่ 4.21 เครื่องหมายการค้ากาแฟห้วยโตน	45
ภาพที่ 4.22 การศึกษาดูงานที่สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย อ.เมือง จ.ลำพูน	48
ภาพที่ 4.23 กระบวนการคิดของสมอง 4 ส่วน	49
ภาพที่ 4.24 การฝึกอบรม “IDEA GENERATION & VALUE CREATION PROGRAM : เสกสรร ปั่น แต่ง ไอเดีย อย่างมีคุณค่า รุ่น ๒”	50
ภาพที่ 4.25 การศึกษาดูงานของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	51

สารบัญภาพ(ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.26 การอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร “ประสานพลังความต่างร่วมกัน (Team Collaboration)”	52
ภาพที่ 4.27 เว็บไซต์ระบบยื่นคำขอและการรายงานผล (PITI)	57
ภาพที่ 4.28 ขั้นตอนการจดทะเบียนสิทธิบัตร	59
ภาพที่ 4.29 ขั้นตอนการจดทะเบียนอนุสิทธิบัตร	59
ภาพที่ 4.30 การฝึกอบรมหลักสูตร “ลิขสิทธิ์กับผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ” และ “เทคนิคการร่างคำขอสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร”	63
ภาพที่ 4.31 การอบรมหลักสูตร “กลยุทธ์การพัฒนาความคิดเชิงระบบและความคิดสร้างสรรค์สำหรับองค์กรสมัยใหม่”	65
ภาพที่ 4.32 กลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและการผลักดันนวัตกรรม/ผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	66
ภาพที่ 4.33 เจลแต้มสีจากสารสกัดสมุนไพร Herbistha	67
ภาพที่ 4.34 ตัวอย่างบทเรียนของการตลาด กรณีหุบเหมวณณะ	67
ภาพที่ 4.35 การอบรมหลักสูตร “มาตรฐาน ออย. กับผลิตภัณฑ์จากผลงานวิจัย/ทรัพย์สินทางปัญญา และนำเสนอผลงานวิจัยแก่ผู้ประกอบการ”	68
ภาพที่ 4.36 บรรยากาศร้านรูปหอมอัมพัน อ.แม่สอด จ.ตาก	68
ภาพที่ 4.37 แผนผังขั้นตอนการผลิตถ่านดุกกลิ้งของรูปหอมอัมพัน	69
ภาพที่ 4.38 การเก็บรักษาด่านดุกกลิ้ง	70
ภาพที่ 4.39 การศึกษาดูงานขั้นตอนกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ถ่านดุกกลิ้งของกลุ่มรูปหอมอัมพัน	71
ภาพที่ 5.1 การปฏิบัติงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุน อ.แม่สรวย จ.เชียงราย	74
ภาพที่ 5.2 การปฏิบัติงานในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุน อ.แม่สรวย จ.เชียงราย	74
ภาพที่ 5.3 การปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย	75
ภาพที่ 5.4 เครื่องหมายการค้า “กาแพห้วยโทน”	75
ภาพที่ 5.5 เครื่องหมายการค้า “ศรีบุญเรืองถ่านชาโคล”	76

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 รายการทรัพย์สินทางปัญญาที่จดทะเบียน/จดแจ้งในปี พ.ศ.2561	35
ตารางที่ 4.2 รายการทรัพย์สินทางที่มีติดตามสถานะทรัพย์สินทางปัญญา/แก้ไขเพิ่มเติม/ ดำเนินการตามขั้นตอนการขอยื่นจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา	36
ตารางที่ 4.3 วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่ม (ควรวิเคราะห์ทุก 6 เดือน เพราะสถานการณ์ เปลี่ยนแปลงตลอด)	39
ตารางที่ 4.4 สูตรตำรับผลิตภัณฑ์	41
ตารางที่ 4.5 สรุปต้นทุนและราคาขาย ในปี 2561	41
ตารางที่ 4.6 ความแตกต่างระหว่างสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Design Patent) และ อนุสิทธิบัตร (Petty Patent)	56
ตารางที่ 4.7 แนวทางการนำไปปรับใช้การผลิตถ่านคูดกลืน	70
ตารางที่ 5.1 รายการทรัพย์สินทางปัญญาที่มีศักยภาพในการจดทะเบียน/จดแจ้งทรัพย์สินปัญญา	72
ตารางที่ 5.2 รายการทรัพย์สินทางที่มีติดตามสถานะทรัพย์สินทางปัญญา/แก้ไขเพิ่มเติม/ ดำเนินการตามขั้นตอนการขอยื่นจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา	76

